

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

NGUYỄN VĂN LUÂN

**TIÊU THỦ CÔNG NGHIỆP
Ở TỈNH THÁI NGUYÊN (1986 – 2012)**

LUẬN VĂN THẠC SĨ NHÂN VĂN

Thái Nguyên, 2014

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của cá nhân tôi. Các nội dung nêu trong luận văn là kết quả làm việc của tôi và chưa được công bố trong bất cứ một công trình nào khác.

Thái Nguyên, tháng 08 năm 2014

Tác giả luận văn

Nguyễn Văn Luân

XÁC NHẬN CỦA NGƯỜI HƯỚNG DẪN KHOA HỌC

GS.TS. Nguyễn Ngọc Cơ

LỜI CẢM ƠN

Lời đầu tiên, tôi xin gửi lời cảm ơn chân thành tới tất cả các thầy cô giáo trong Khoa Lịch sử, đặc biệt là những thầy cô giáo ở chuyên ngành Lịch sử Việt Nam, những người đã giảng dạy và động viên tôi trong suốt hai năm học vừa qua giúp tôi hoàn thành nghiên cứu và hoàn thiện nghiên cứu đề tài.

Tôi xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới *GS.TS. Nguyễn Ngọc cơ*, người đã tận tình hướng dẫn, giúp đỡ tôi trong suốt quá trình nghiên cứu.

Qua đây, cũng xin gửi lời cảm ơn tới gia đình và bạn bè tôi, những người đã luôn ở cạnh tôi trong những lúc khó khăn nhất và giúp tôi có được thành quả ngày hôm nay.

Luận văn này là kết quả bước đầu của quá trình nghiên cứu khoa học song do điều kiện năng lực và thời gian còn hạn chế, đề tài nghiên cứu không tránh khỏi những sơ suất, thiếu sót. Rất mong được sự đóng góp, bổ sung của các thầy cô và các bạn để công trình thêm hoàn thiện

Thái Nguyên, tháng 08 năm 2014

Tác giả luận văn

Nguyễn Văn Luân

MỤC LỤC

Trang

Trang phụ bìa	
Lời cảm ơn	i
Lời cam đoan.....	ii
Mục lục.....	iii
Danh mục các ký hiệu viết tắt.....	iv
Danh mục các bảng	v
MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài.....	1
2. Lịch sử nghiên cứu vấn đề	2
3. Đối tượng, phạm vi nghiên cứu, nhiệm vụ của đề tài	4
4. Nguồn tư liệu, phương pháp nghiên cứu.....	5
5. Đóng góp của luận văn.....	6
6. Kết cấu luận văn.....	6
Chương 1. KHÁI QUÁT TIỂU THỦ CÔNG NGHIỆP Ở THÁI NGUYÊN TRƯỚC NĂM 1986	7
1.1. Một vài khái niệm về TTCN	7
1.2. Những điều kiện thuận lợi cho sự phát triển TTCN ở tỉnh Thái Nguyên....	9
1.2.1. Điều kiện tự nhiên	9
1.2.2. Điều kiện kinh tế - xã hội.....	13
1.3. Những nhân tố ảnh hưởng chủ yếu đến sự phát triển của hoạt động tiểu thủ công nghiệp ở tỉnh Thái Nguyên.....	17
1.4. Hoạt động của ngành TTCN ở Thái Nguyên trước năm 1986	22
1.4.1. Trong kháng chiến chống Mỹ cứu nước (1954-1975).....	22
1.4.2. Thời kì từ sau khi đất nước thống nhất đến trước khi tiến hành đổi mới (1976-1985).....	25

Chương 2. HOẠT ĐỘNG CỦA NGÀNH TTCN Ở THÁI NGUYÊN	
TỪ NĂM 1986 ĐẾN NĂM 2012	29
2.1. Chủ trương đường lối của Đảng, Chính phủ và của tỉnh Thái Nguyên về phát triển TTCN trong giai đoạn từ năm 1986 đến năm 2012	29
2.2. Hoạt động của ngành TTCN ở tỉnh Thái Nguyên từ năm 1986 đến năm 2012 ..	34
2.2.1. Tình hình phát triển chung của các ngành TTCN ở tỉnh Thái Nguyên ..	34
2.2.2. Thực trạng phát triển một số nghề tiểu thủ công nghiệp	42
Chương 3. NHẬN XÉT, ĐÁNH GIÁ VÀ GIẢI PHÁP PHÁT TRIỂN	61
3.1. Thành tựu đạt được	61
3.2. Hạn chế.....	61
3.3. Tác động tích cực	63
3.4. Tác động tiêu cực	70
3.5. Giải pháp phát triển	72
3.5.1. Về thị trường	72
3.5.2. Về vốn	73
3.5.3. Về đào tạo, nâng cao trình độ cho người lao động.	74
3.5.4. Đầu tư xây dựng kết cấu hạ tầng.....	75
3.5.5. Về phát triển các nghề tiểu thủ công nghiệp gắn với bảo vệ môi trường	75
3.5.6. Về quy hoạch phát triển nguồn nguyên liệu	76
3.5.7. Hoàn chỉnh các chính sách của nhà nước trong vấn đề phát triển hoạt động tiểu thủ công nghiệp	77
KẾT LUẬN	79
TÀI LIỆU THAM KHẢO	81
PHỤ LỤC	84

DANH MỤC CÁC KÝ HIỆU VIẾT TẮT

STT	Chữ viết	Nội dung
1	NXB	Nhà xuất bản
2	TCN	Thủ công nghiệp
3	TTCN	Tiểu thủ công nghiệp
4	CN	Công nghiệp
5	DV	Dịch vụ
6	TTg	Thủ tướng chính phủ
7	QĐ	Quyết định
8	NĐ	Nghị định
9	CP	Chính phủ
10	GTSX	Giá trị sản xuất
11	VLXD	Vật liệu xây dựng
12	ĐVT	Đơn vị tính
13	KG	Kilogram
14	USD	United States dollar (Đô la Mĩ)
15	NN	Nông nghiệp
16	CCN	Cụm công nghiệp
17	CNH	Công nghiệp hóa
18	HĐH	Hiện đại hóa
19	UBND	Ủy ban nhân dân
20	GTVT	Giao thông vận tải

DANH MỤC CÁC BẢNG

Trang

Bảng 2.1: Hình thức tổ chức sản xuất và số lao động tham gia ở một.....	36
Bảng 2.2: Giá trị sản xuất TTCN và làng nghề giai đoạn 2006-2010 phân theo loại hình kinh tế.....	39
Bảng 2.3: Sản lượng của các ngành TTCN nông thôn trên địa bàn tỉnh giai đoạn 2000-2005-2010	40
Bảng 2.4: Hình thức chế biến chè theo giai đoạn.....	43
Bảng 2.5: sản lượng chè búp khô của tỉnh Thái Nguyên giai đoạn	44
Bảng 2.6: sản lượng và giá trị sản phẩm nghề mây tre đan trên địa bàn tỉnh Thái Nguyên	52
Bảng 3.1: Thu nhập bình quân lao động ở một số làng nghề của huyện Định Hóa	64
Bảng 3.2: Cơ cấu tổng sản phẩm của tỉnh Thái Nguyên phân theo ba khu vực kinh tế.....	65
Bảng 3.3: Tổng giá trị sản xuất TTCN ở Thái Nguyên giai đoạn 2006- 2010 (theo giá cố định năm 1994)	67

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Từ xưa đến nay, các nghề thủ công nghiệp luôn chiếm vị trí quan trọng trong đời sống kinh tế, văn hóa, xã hội ở các làng quê Việt Nam. Sản phẩm của ngành thủ công nghiệp không những phục vụ cho nhu cầu sinh hoạt của gia đình mà còn trở thành hàng hóa để trao đổi, mua bán, giúp tăng thêm lợi ích kinh tế. Đẩy mạnh phát triển các ngành thủ công nghiệp không chỉ góp phần chuyển dịch cơ cấu kinh tế nông thôn mà còn góp phần quan trọng trong việc bảo tồn, phát huy các làng nghề truyền thống nói riêng cũng như các giá trị văn hóa cổ truyền của dân tộc Việt Nam nói chung.

Thái Nguyên là tỉnh nằm trong vùng trung du và miền núi Bắc Bộ và là trung tâm kinh tế, chính trị của vùng trung du miền núi Đông Bắc, là cửa ngõ giao lưu kinh tế xã hội giữa vùng trung du miền núi với vùng đồng bằng Bắc Bộ. Với địa hình không mấy phức tạp so với các tỉnh trung du, miền núi khác, đây là một thuận lợi của Thái Nguyên cho canh tác nông lâm nghiệp và phát triển kinh tế xã hội. Ngay từ rất sớm, nơi đây đã xuất hiện nhiều nghề thủ công truyền thống và phát triển tương đối đa dạng như mây tre đan, sản xuất gạch đất nung, chế biến chè khô thủ công... Đó chính là tiền đề và cơ sở vững chắc cho sự ra đời và phát triển của thủ công nghiệp ở Thái Nguyên.

Sự ra đời và phát triển của hoạt động thủ công nghiệp ở Thái Nguyên không những góp phần giải quyết việc làm, nâng cao chất lượng cuộc sống, giữ gìn và phát triển văn hóa truyền thống mà còn tạo ra bộ mặt đô thị mới cho nông thôn, đẩy nhanh quá trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước.

Hiện nay, việc chú trọng và phát triển hoạt động thủ công nghiệp ở Thái Nguyên là một vấn đề cấp thiết, bởi Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ VI của Đảng với đường lối đổi mới đã tạo điều kiện thuận lợi cho thủ công nghiệp trên cả nước nói chung và ở Thái Nguyên nói riêng phát triển.

Tuy nhiên, hoạt động tiểu thủ công nghiệp trong tỉnh vẫn chưa được chú trọng, quan tâm đúng mức.

Xuất phát từ những lí do trên, tác giả quyết định chọn đề tài “*Tiểu thủ công nghiệp ở tỉnh Thái Nguyên (1986 – 2012)*” làm đề tài luận văn thạc sĩ của mình với mong muốn làm sáng tỏ tình hình tiểu thủ công nghiệp ở Thái Nguyên từ năm 1986 đến năm 2012, đồng thời làm rõ những đóng góp của hoạt động tiểu thủ công nghiệp cho sự phát triển kinh tế - xã hội của tỉnh.

2. Lịch sử nghiên cứu vấn đề

Trong quá trình thực hiện đề tài, tác giả đã tập hợp được một số tư liệu xung quanh vấn đề hoạt động tiểu thủ công nghiệp. Nhìn nhận ở tầm khái quát, tác giả cho rằng đã có không ít công trình nghiên cứu về vấn đề trên dưới nhiều góc độ khác nhau: không chỉ ở góc độ lịch sử mà còn trên phương diện kinh tế – văn hóa – xã hội. Có thể điểm qua một số những công trình như sau:

Phan Gia Bền với công trình “*Sơ thảo lịch sử phát triển thủ công nghiệp Việt Nam*”, Nxb Văn – Sử – Địa, Hà Nội, 1957, đã trình bày sơ lược tình hình thủ công nghiệp ở nước ta dưới thời Pháp thuộc, đặc điểm thủ công nghiệp vùng đồng bằng Bắc Bộ và nhắc đến một số nghề thủ công truyền thống điển hình như nghề dệt, nghề gốm...

Trong “*Xã thôn Việt Nam*”, Nxb Văn – Sử – Địa, Hà Nội, 1959, Nguyễn Hồng Phong đã nêu vấn đề thành lập hội những người thợ thủ công, cách tổ chức sinh hoạt của hội, trên cơ sở đó góp phần thúc đẩy thủ công truyền thống ở Việt Nam phát triển.

Tác phẩm “*Truyện làng nghề*” của Tạ Phong Châu – Nguyễn Quang Vinh – Nghiêm Văn Đa do Nxb Lao động, Hà Nội xuất bản năm 1977 đã khẳng định rằng: nghề thủ công ở nước ta ra đời ngay từ khi hình thành nền văn minh đầu tiên – văn minh sông Hồng. Điều đó chứng tỏ rằng nghề thủ công ở nước ta xuất hiện từ rất sớm. Ngoài ra, trong “*Truyện làng nghề*” các tác giả còn đề cập đến một số nghề thủ công tiêu biểu như đúc đồng, dệt lụa, tạc tượng, rèn...

Trong tác phẩm “*Con đường phát triển tiểu công nghiệp, thủ công nghiệp Việt Nam*”, Nxb Thông tin – lý luận, Hà Nội, 1986, tác giả Nghiêm Phú Ninh đã đề cập đến con đường phát triển của tiểu thủ công nghiệp ở Việt Nam. Trong đó, tác giả đề cập đến vai trò, vị trí của tiểu công nghiệp, thủ công nghiệp trong nền kinh tế quốc dân. Trên cơ sở đó, tác giả đề ra các phương hướng, chính sách khuyến khích bảo tồn và phát triển tiểu thủ công nghiệp truyền thống gia đình.

Phan Đại Doãn và Nguyễn Quang Ngọc đã đề cập đến nhiều nghề thủ công truyền thống ở nước ta trong “*Những bàn tay tài hoa của cha ông*”, Nxb Giáo dục, Hà Nội, 1988. Đặc biệt, ở mỗi nghề thủ công truyền thống, hai tác giả còn đề cập đến các vị tổ nghề, thời gian ra đời cũng như các sản phẩm nổi tiếng của nghề.

Trong “*Làng Việt Nam một số vấn đề kinh tế - xã hội*”, tác giả Phan Đại Doãn đã đề cập đến hoạt động thủ công nghiệp ở làng quê, trong đó nhấn mạnh đến sự kết hợp thủ công nghiệp với nông nghiệp, sự hình thành các làng nghề.

Với “*Tiểu thủ công nghiệp Việt Nam (1858 – 1945)*”, Nxb Khoa học xã hội, Hà Nội, 1966, Vũ Huy Phúc đã tái hiện chân thực về quá trình phát triển của tiểu thủ công nghiệp Việt Nam thời kì cận đại.

Tác giả Bùi Văn Vượng trong “*Làng nghề thủ công truyền thống Việt Nam*”, Nxb Văn hóa thông tin, 2002 đã đề cập đến một số nghề thủ công truyền thống, đồng thời nêu lên vị trí của làng nghề thủ công truyền thống trong lịch sử.

Năm 2004, tác giả Trần Minh Yển trong tác phẩm “*Làng nghề truyền thống trong quá trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa*”, Nxb Khoa học xã hội, Hà Nội đã đề cập đến thực trạng làng nghề truyền thống từ đổi mới đến nay, đồng thời đề xuất các kiến nghị, giải pháp cho sự phát triển của làng nghề.

Tác giả Phạm Quốc Sử với tác phẩm “*Tiểu thủ công nghiệp tỉnh Thái Bình 1954-1995*” đã nghiên cứu về tình hình phát triển TTCN tỉnh Thái Bình qua các giai đoạn.